

חולין פז

משה שווערד

1. עיין מראה מקומות סוף דף פז

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

כיון דאמר הב ליברך איתסר ליה למשתי
חמרא. פרש"י גליא בדעתיה דגמרה
סעודתא ואסור לשתות עד שיברך לפניו, שאין
מצטרפת לסעודה הראשונה. אבל במס'
פסחים (קג: ד"ה כיון) פרש"י דאסור למשתי
עד לאחר ברכת המזון, וכן פירש הרשב"ם
שם, ומשמע דאסור למשתי אפילו יברך
בפה"ג. וכ"כ רש"י במס' ברכות (מב.) וכ"כ
הטור (או"ח סי' קעט) בשם רש"י. ועי'
בדרישה שם (סק"א) ובמהרש"א ובח"י חת"ס
מש"כ ליישב הסתירה. ועי' בכ"י (או"ח סי'

3. שו"ע או"ח סימן קעט

(א) גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים, אינו יכול לאכול ולא לשתות, עד שיברך בהמ"ז; ואם אמר: הב לן ונברך, הוי היסח הדעת ואסור לו לשתות אלא א"כ יברך עליו תחלה, ואכילה דינה כשתיה להרא"ש; אבל להר"ר יונה והר"ן אכילה שאני, שאע"פ שסילק ידו מלאכול ואפילו סלקו השלחן אם רצה לחזור לאכילתו א"צ לברך פעם אחרת, שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה:
(ב) מי שסומך על שלחן אחרים, אפילו אמר: הב לן ונברך, לא הוי היסח הדעת עד שיאמר בעל הבית:

4. משנה ברורה על או"ח סימן קעט

(ב) עד שיברך בהמ"ז - ולא דמי להב לן ונברך דמותר לאכול ורק שיברך המוציא מתחלה וכדלקמיה דכיון שנטל ידיו אסור להפסיק. והנה יש (ה) כמה פוסקים דס"ל דאין אסור לאכול אף בנטל ידיו ורק שיברך המוציא מתחלה וכ"כ (ו) האחרונים להקל ורק דאחר אכילתו יטול ידיו שנית שתהא סמוכה נטילה לברכה אלא דלכתחלה דעת הב"ח והמ"א דצריך ליזהר בזה ועיין בבה"ל מה שכתבנו עוד בזה. וכ"ז לענין אכילה אבל להפסיק בדבור כשאינו רוצה לאכול ולשתות או להתעסק באיזה עסק (ז) אסור לכו"ע [א"ר וכ"מ מכמה אחרונים לעיל בסימן קס"ו]:
(ג) הב לן ונברך - פי' תן לנו כוס לברך וכשמברכין בלא כוס (ח) אם אומרים בואו ונברך ג"כ דינא הכי דהוי היסח הדעת. וכן אם הסיח דעתו בהדיא בלבו מלשתות עוד ואח"כ רוצה לשתות (ט) ג"כ צריך לברך מתחלה על המשקה:

5. תוספות מסכת חולין דף פז עמוד א ד"ה משתא וברוכי

משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר - [1] מכאן היה אומר הר"ר יום טוב שאם עמד מאכילתו והתפלל כשחזור ובא לאכול צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך המוציא משום דמיכל וצלווי בהדי הדדי לא אפשר [2] ואין נראה דלא דמי כלל משום דהכא הב ונברך הוי גמר דבר והוי הפסק וכן כסוי אי לאו דאפשר בהדי הדדי אבל תפלה לא הוי גמר לסעודה דאטו אם בירך בסעודה על הרעמים או אפילו בפה"ג יצטרך ליטול ידיו ולברך המוציא משום דמיכל וברוכי בהדי הדדי לא אפשר ובהדיא אמרינן בערבי פסחים (דף קב.) דאם הניחו מקצת חבירים ועקרו רגליהן לילך לבהכ"נ כשהם חוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה אף על פי שהתפללו בנתיים.

6. תוספות מסכת חולין דף פז עמוד א ד"ה ומכסי בחדא

ומכסי בחדא ידא - יש להסתפק אם סח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך כמו גבי תפילין דאם סח בין תפילין לתפילין דמברך שתיים לרש"י להניח על של יד ועל מצות על של ראש ולדברי ר"ת מברך על של ראש שתיים או שמא אין צריך לחזור ולברך כמו באמצע סעודה שיכול לדבר וא"צ לחזור ולברך המוציא ומיהו אם אומר מענין שחיטה כמו תביא עוף לשחוט או הסכין פשיטא דאין צריך לחזור ולברך כמו (ברכות דף מ.) טול ברוך גביל לתורי ואם צריך לחזור ולברך כמו בתפילין אז אסור לדבר בין שחיטה לשחיטה כמו בתפילין כדאמר בהקומץ רבה (מנחות דף לו.) דעבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה ואין ראייה מתפילין דהתם היא מצוה אחת ואין לו להפסיק אבל בשחיטה אי בעי שחיט אי בעי שביק ליה ומ"מ נראה דאיסורא הוא להביא עצמו לידי לחזור ולברך כדמוכח בפרק אלו נאמרין (סוטה דף מא.) דתנן נוטל ס"ת וקורא בו אחרי מות ואך בעשור ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ופריך בגמרא ונייתי ס"ת וניקרי ביה ומשני ר"ל משום ברכה שאינה צריכה ונראה היכא דצריך לחזור ולברך כגון שהסיח דעתו מלשחוט שצריך לכסות קודם מה שכבר שחט דהא אשכחן ר' יהודה שמצריך לכסות בין היה לעוף אף על פי שא"צ לחזור ולברך.

• ספר שיעורי הרב - ADDENDUM

7. חי' ריטב"א [קוק]

האגדה ¹⁸⁸ בס"ד. ולדברי הכל כל שקם לשוח באמצע סעודה עם חבריו אע"פ שהפליג אינו חוזר ומברך, דדבר של רשות אינו הפסק ¹⁸⁹. ולענין ברכת הכיסוי נהגו לברך על כיסוי הדם. וטעם זה לפי שאין ברכה זו קבועה עליו בלחוד, כי מצוה זו על כל ישראל, וכדרך שאמרו על בייעור חמץ כפי הכלל שכתבתי שם ¹⁹⁰ בס"ד. אבל מה שכתב בהלכות גדולות ¹⁷⁰ שמכסה ואח"כ מברך, ולפיכך הוא בעל, כמו על הטבילה ועל נטילת לולב, זה אינו, דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה כדאיתא בפ"ק דפסחים ¹⁹¹, ולמה תצא זו מן הכלל כיון שלא הוציאה בתלמוד. הילכך מברך ואח"כ מכסה ¹⁹².

¹⁹⁰ פסחים ז. ב ד"ה והילכתא. ¹⁹¹ שם. ¹⁹² כ"ה שי' הרמב"ם בפ"ד מהל' שחיטה ה"א. וכ"כ הרא"ה כבד"ה שם כא. א וס"ל שאף דעת הרמב"ן היא כן, וכ"כ הרא"ש ס"ו ו. והסביר הרא"ש בד' הבה"ג דס"ל דשחיטה וכיסוי מצוה אחת היא ואין לברך באמצע המצוה אלא לאחרי. אמנם הרא"ש ס"ל דשחיטה וכיסוי שתי המצוות הן ויש לברך על הכיסוי לפני תחילת המצוה. ועיי' בשו"ת בית הלוי ח"ב סי' יד שהק' ע"ד הרא"ש מהא דמבואר לעיל פג. ב דהשוחט צריך ליתן עפר למטה ועפר למעלה. וא"כ כשהתחיל לשחוט כבר נתן עפר למטה וכיצד יברך על הכיסוי אחר השחיטה, לפני הכיסוי שלמעלה דהרי הוא נמצא באמצע המצוה. ויישב דהכיסוי למטה אינו חלק ממצות כיסוי, אלא תנאי הוא דא"א לקיים מצות כיסוי למעלה אא"כ נתן עפר למטה. כשם שתנאי הוא בקיום מצות טבילה שלא יהא עליו דבר חוצץ, אבל אין הסרת החציצה חלק

ממצות טבילה. לכן כ' הרא"ש שפיר שיברך לפני הכיסוי שלמעלה ולא הוי באמצע. אמנם צ"ע, דהרי גם הבית הלוי מודה דסברא זו שנוי' במחלוקת בין רש"י לתוס'. דהתוס' בריש פירקין ד"ה צריך כ' דעפר

8. רש"י מסכת חולין דף פז עמוד א ד"ה במה ששפך
במה ששפך - בידו.

9. דברי חמודות מסכת חולין פרק ו סימן ז ד"ה (כד)
במה ששפך יכסה. [1] פירש"י במה ששפך בידו [2] אבל הרמב"ם והטור כתבו או בסכין או בכלי אחר
וטעמייהו משום דזיל בתר טעמא דתניא בברייתא שלא יהו מצות בזויות עליו וכל כה"ג אין כאן בזיון
וכתב הרשב"א בתשובה סי' תר"ך שאסור לכסות בסכין שהוא שוחט בו שלא יפגם ואמרינן בשלהי המקבל
דסכין של שחיטה קפדי אינשי ולא מושלי דלא ליפגם וסמך רבא על זה לעשות מעשה כדאיתא התם וכתב רמ"א
ז"ל בד"מ דאפשר לפרש דסכין דהכא בסכין אחר וא"נ בשל שחיטה אבל בקתא שלו וכתב עוד שכן ראה נוהגים
כל השוחטין שראה שמכסין בקתא של סכין ששוחטין בו:

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

שלא יהיו מצות בזויות עליו. איתא במדרש
תנחומא (פ' ויגש) אמר רשב"י אמר
הקב"ה הוּוּ מכבדין את המצות שהם שלוחי
ושלוחו של אדם כמותו, אם כבדת אותן כאלו
לי כבדת, ואם בזית אותן כאלו לי בזית.
וברמב"ם (שחיטה סוף פי"ד) כתב שאין
הכבוד לעצמן של מצות אלא למי שצוה בהן
ברוך הוא והצילנו מלמשש בחושך וערך
אותם נר ליישר המעשים וכו'. ובאור שמח
גרס ליישר המעשים, עיי"ש שמביא מהמורה
נבוכים (ח"ג פמ"ו), ומה שמפרש בכונת
הרמב"ם.

11. רא"ש מסכת חולין פרק ו סימן ח

תניא אידיך ושפך וכסה מי ששפך יכסה ומעשה באחד ששפך וקדם חבירו וכסה וחייבו רבן גמליאל ליתן לו
עשרה זהובים כה, (ב) שכר ברכה דההוא דסעד אצל רבי אמר ליה רבי כוס של ברכה אתה שותה(ג) או ארבעים
זהובים אתה נוטל. אמר ליה כוס של ברכה אני שותה יצתה בת קול ואמרה כוס של ברכה שוה מ' זהובים. מעשה
באחד שאמר למוהל אחד שימול את בנו וקדם אחר ומלו. ותבע הראשון שאמר לו האב למולו מן השני עשרה
זהובים. ופטרו ר"ת. דאמר בפרק החובל (דף פד ב) דכל מידי דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהוכו
ואפילו אם תפס מפקינן מיניה. דכיון שהיה שם בשעת מילה וענה אמן(ד) גדול העונה אמן יותר מן המברך(ה)
ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה. ואין לפוטרו מטעם זה שיתן לו תרנגולת לשחוט דא"כ אמאי חייבו רבן
גמליאל ליתן לו עשרה זהובים. אלא זו מצוה אחרת היא ומצוה ראשונה אזדא לה ומעוות לא יוכל לתקון. ולענין
קריאת התורה אם עמד אחר שלא קראו החזן(ו) אף בארץ ישראל היה פטור דבקריאת התורה הכל חייבין
וקריאת החזן אינו אלא כי היכי דלא ליתו לאינצויי. ואפילו אם עמד ישראל במקום הכהן אין לחייבו. ואף על
גב דדרשינן (גיטין דף נט ב) וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון. אסמכתא בעלמא היא.
כמו ליטול מנה יפה ראשון(ז) דאין יכול לגבות בב"ד. ובלאו הנך טעמי דר"ת נראה לי לפטור המוהל. דאע"פ
שאמר האב למוהל אחד למול את בנו לא זכה באותה המצוה לחייב אחר אם קדם ועשה. ולא דמיא לכסוי
דאמרה תורה ושפך וכסה מי ששפך יכסה. וכן האב שחייב למול את בנו ורצה למולו וקדם אחר חייב. אבל אם
אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבין למולו ובדבור שאמר האב למוהל לא זכה למצוה לחייב לאחר אם קדמו:

• דברי חמודות מסכת חולין פרק ו סימן ח ד"ה (כה)

שכר ברכה. וכתב הר"ן דה"ה למצוה ובלא ברכה דמשלם י' זהובים דבפרק החובל אמרינן בשור
העומד להריגה ואילן העומד לקציצה שאם קדם אחר והרגו וקצצו משלם עשרה זהובים וכתבה הרב

אלפס ז"ל בהלכות וילפינן מיניה לכל המצות שאין מחלקים ביניהם לשום אותם להקל ולהחמיר ע"כ והא דאמרי' בגמרא שכר ברכה היינו שאם הם הרבה ברכות צריך ליתן לכל א' וא' אבל אם אין ברכה איכא שכר מצוה ויש לתמוה דא"כ דשכר מצוה איכא ישלם המצוה והברכה וצ"ע וז"ל הרמב"ם בפ"ז מהל' חובל יש שהורו שכל המונע הבעלים מ"ע שהן ראוין לעשותה וקדם אחר ועשאה משלם לבעלים עשרה זהובים ע"כ נראה שר"ל שהמונע הוא חייב לפי שזה האחר שעשאה כדין עשאה כיון שהבעלים לא היו יכולים לעשות ולפיכך מחייבין לאותו שהיה מונע להבעלים מלעשותה:

• **חי' רישב"א [קוק]**

על רש"י. (200) ברא"ש שם חילק בין אם האב רצה למול ובא אחר וחטף ממנו דחייב. לבין אם האב אמר למול לאחר ובא אחר וחטף ממנו דפטור. דכל ישראל חייבים למולו אם אין האב רוצה. ובמה שאמר האב לאחר למולו לא זכה איהו במצוה. ועיי' בש"ך שם שהוכיח מד' הרא"ש דאין לאב לכבד לאחר למול את בנו. ותמה התב"ש ביור"ד סי' כח סק"ד דכיצד מוכח ד"ז מהרא"ש. ועוד דהא שלוחו של אדם כמותו. וּבְקִצוּתָהּ שם סק"ב תי' דאי אמרינן במילה שש"א כמותו הי' חייב החוטף לשלם לאב אף אם כיבד את חבירו. דהא מצוה שלו היא דשש"א כמותו. ומדפטרו הרא"ש ש"מ דס"ל דל"א כן במילה. ובטעם הדבר כ' הקצוה"ח עפ"י ד' התוס' רי"ד בקידושין מב. ב דבמצוות שבגופו כגון תפילין. ציצית וכד' ל"מ עשיית שליח. וה"ה למילה. ועיי' בדגל ראובן ח"ג סי' לו ובטבעת החושן שם. 201 בתוס' וברא"ש הנ"ל כ'

12. תוספות מסכת חולין דף פז עמוד א ד"ה וחייבו ר"ג

וחייבו ר"ג ליתן עשרה זהובים - ולא היה יכול לפטור עצמו במה שהיה נותן לו עוף אחר לשחוט דזאת מצוה אחרת היא ומצוה ראשונה הלכה לה והוי מעוות לא יוכל לתקן ומיהו לא דיינינן השתא ליחייב עשרה זהובים דבמלתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהו כדאמר בהחובל (ב"ק דף פד:): ואחד שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה פטור בלאו האי טעמא ואפילו תפס מפקינן מיניה משום דכולם חייבים בקריאת התורה וכן פירש ריב"א ואפילו עמד במקום כהן דהא דרשינן (נדרים דף סב.) וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון אסמכתא היא.

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים. ובגמ' מסיק דהטעם משום שכר ברכה שהפסידו, וכתב בספר יין הרקח [להגאון בעל ישמח משה] ומובא בילקוט הגרשוני, דודאי המצוה שעשה בגולה הוי השכר למי ששייך לו המצוה, וא"כ א"צ לשלם בעדו, אבל הברכה הפסידו, דאין לומר דשכר ברכתו של זה המכסה יהיה לזה השוחט, דהא ברכתו של זה המכסה אינו כלום דהא בוצע ובירך נאץ ה'.

14. ספר חתם סופר על מסכת חולין דף פז/א

וחייבו רבן גמליאל עשרה זהובים. לכאורה נראה לא שכר שיווי המצוה או הברכה חלילה מי יכול לשער אורח חיים פן תפלו וכל חפצים לא ישוו בה ותו מה צריך לשלם לו הפסדו הלא חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאו מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו נמצא זה שחטף ממנו מצותו לאו מידי חסרית, אך הפרש יש בין העושה מצוה ומקבל שכר או נאנס ולא עשאו ומקבל שכר כי זה העושה עובד ה' בשמחה ובטוב לבב ונשכר על זה וזה שנאנס מצטער על שלא זכה לעבוד ה' ומקבל שכר שמים על צערו נמצא אעפ"י שלענין שכר שמים אין הפרש מ"מ דצערא בגופא איכא הפרש והענישו ר"ג עשרה זהובים לפי שיעור צערא דגופא:

15. ספר שערים מצוינים בהלכה

למאי נפק"מ לכהמ"ז. הקשה בעיון יעקב אמאי לא קאמר נפק"מ לענין כיסוי הדם עצמו, דאם שחט שני חיות או חיה ועוף כל אחד בפני עצמו דקי"ל דסגי בברכה אחת, ומ"מ כל חדא מצוה בפני"ע היא, כמשמעות הרא"ש בפסקיו, וא"כ אי שכר ברכה נותן רק י' זהובים, ואי שכר מצוה כל חדא מצוה בפני"ע היא וצריך לשלם לו כ' זהובים, וכתב

דבאמת יש נפק"מ טובא עיי"ש. ובכן יהודיע מפרש דאפילו אי אמרינן שכר מצוה או אינו נותן רק עשרה זהובים, דמאחר שהוא בירך ברכה דסגי לשניהם, הרי אנו שאומרים לו לך וכסה דם האחר ג"כ, ולא שיכסנו השוחט דאין לגרום ברכה שאינה צריכה, דאם יכסנו השוחט צריך לברך מחדש, ולכן אינו מחויב קנס על מה שמכסה דם השני, וא"כ אין נפקותא בזה.

ועי' בפלתי (סי' יט סק"ו) שהקשה דלמה לא קאמר נפק"מ כשהיה לפניו הרבה חיות או עופות ובירך על אחת וכיסה, וטרם שבא לכסות שניה בא אחר וכיסה, אי הטעם משום מצוה צריך לשלם דגולו מצוה, אבל אי הטעם משום ברכה הא לא גולו דלא היה מברך, וכתב שם דאם בתחלה היה דעתו בברכה על

כל מה שיכסה, אם אח"כ יכסה עושה שתי מצות מצות כיסוי וגם ברכה, אף שאין מברך עליה מ"מ כיון בתחלה היה דעתו על כיסוי זה, הו"ל כאלו בירך על כיסוי זה וברכה ראשונה עולה לכל, ונוטל שכר ברכה וכיסוי, ואם בא אחר וכיסה שחיים רעות עושה עמו שנוטל כיסוי וברכה, וליכא נפק"מ.

16. עיון יעקב (על עין יעקב) חולין פרק ו - כיסוי הדם דף פז עמוד א אות לה

(לה) למאי נפקא מינה לברכת המזון. ק"ק אמאי לא קאמר הנ"מ לענין כסוי דם עצמו שחט שני חיות או חיה ועוף כל אחד בפני עצמו דקי"ל דסגי בברכה אחת ומ"מ כל חדא מצוה בפני עצמו היא כמשמעות הרא"ש בפסקיו וא"כ אם אמרינן שכר ברכה נותן רק יו"ד זהובים ואי אמרינן שכר מצוה כל חדא מצוה בפני עצמו היא וצריך לשלם כ' זהובים או יותר לפי מה שהם ואולי י"ל דסתם קאמר הנ"מ הזה לענין ברכת המזון לפי מה דידע מהמעשה דפשיט משם שהוה בברכת המזון אבל באמת יש נ"מ טובא:

17. חי' ריטב"א [קוק]

ואסקינא דשכר ברכה עשרה זהובים, ואפילו ברכה דרבנן, דהא ברכת הטוב והמטיב דרבנן היא²⁰², ושכר מצוה נמי בלא ברכה עשרה זהובים, כדאמרינן בבבא קמא פרק החובל²⁰³ גבי אילן העומד ליקצץ, וכולן שכרן עשרה זהובים²⁰⁴, וכי איכא מצוה וברכה כחדא

חשיבא²⁰⁵, ושכר שתיהן עשרה זהובים, דאי לא כוס של ברכה שוה חמשים. וכל זה אינו דנין בחוצה לארץ דמילתא דלית ביה חסרון כיס הוא וכדמוכח בפרק החובל²⁰⁶. ואין דיננו בזה אלא להיכא דתפס, ולזה הוא שהביאה הרי"ף ז"ל²⁰⁷, מ"ר ז"ל²⁰⁸.

טבא זו בטמא. (202) ברכות מו. א. ועיי' בחוס' ד"ה או שהק' דהא איכא ברכת בפה"ג והוי ג' זהובים. ויישב הש"ך שם סק"ג דעל ברכת הטוב והמטיב אין לשלם י זהובים דהיא דרבנן ואין משלם אלא על ג' ברכות דהו דאורייתא ועל ברכת בפה"ג. אמנם בדברי רבינו מפורש דאף על ברכת הטוב והמטיב שהיא מדרבנן משלם. ועיי' בקצוה"ח שם סק"א. וכ"ה בלב ארי', שהק' ע"ד הש"ך דהרי ברכת בפה"ג אף היא מדרבנן ואמאי משלם עלי' י זהובים. ועיי' בטבעת החושן שם. 203 צא. ב. 204 כ"כ בחי' הרמב"ן.

18. חי' רשב"א [קוק]

איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה. ואסיקנא דשכר ברכה עשרה זהובי וה"ה למצוה בלא ברכה כדאמ' בפרק החובל⁷² בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה וכלן שכרן עשרה זהובים שאין שמין את המצות להקל ולהחמיר אלא כך כולן שכרן⁷³. ומיהו אין דנין די' זה בכבל דאף על גב דדיני ממונות הוא מכל מקום לית ביה חסרון כיס והוה ליה ככשת ופגם דלא עבדי' שליחותיהו ולא מגבינן ליה בכבל. ומיהו אי תפס לא מפקינן מיני' ולפיכך כתבה הרב רבי' אלפסי ז"ל בפ' החובל⁷³ לדון בה בדתפס וכן לכל דיני הקנסו' דאי תפס לא מפקינן מיניה⁷⁴.

כהערה להלן. (73) ובש"ך חו"מ סי' שפב סק"ג כ' דהא דבכסוי אינו משלם גם על שכר הברכה וגם שכר המצוה דכסוי. כיון דא"א לברכה בלא מצוה אין משלם על המצוה ע"כ. וכבר כ' כן רבינו בחי' בב"ק שם וז"ל: וא"ת א"כ לחייב עשרים זהו עשרה משום ברכת כסוי ועשרה משום מצוה דהא אמרינן שכר מצות קציצה דליכא ברכה עשרה זהובים, וי"ל דמצות כסוי עם ברכת כסוי לחדא חשבינן להו ואינו משלם אלא עשרה זהובים ע"כ, וכ"כ הרא"ה והריטב"א לפנינו, וכ"ה בחוס' בב"ק שם. ולשון הרא"ה הוא "ברכה ומצוה כולהו כחדא חשבינן דברכה משום מצוה היא". וי"ל הכוונה עפ"מ שביארו האחרונים דיסוד דין ברכת המצות הוא דין במצוה עצמה שטעונה ברכה ואינו רק דין בגבוא כברכת הנהנין אלא דהברכה שייכא לגוף המצוה (ועיי' תוס' הרא"ש ברכות טו), וניחא דלהכי בכסוי חייב רק בי' זהובים וא"ח עשרים זהובים על המצוה והברכה, דהברכה והמצוה

חדא היא ולפי"ז נראה דהא דבשחט עשרה בהמות מברך אחת לכולן⁷⁵ היינו דהברכה מתייחסת על כל השחיטות, ואין הפי' דסגי בברכה על השחיטה הראשונה וממילא נפטר בשאר שחיטות, ולהכי ס"ל לר"ת דבסח חוזר ומברך. [וכוזה י"ל שי' ראבי"ה סי' אלף ופח הו"ד במרדכי דמברך על כל שחיטה דהוי גופין מחולקין עיי"ש]. וכן מבואר בפלתי סוף

19. שו"ע חושן משפט - סימן שפב

(א) שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות, ואילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים, וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת הבעלים, חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדיינים, שהרי הפקיעם מלעשות מצוה. ואם טען ואמר: אתה אמרת לי להרגו ולקצו, הואיל והוא עומד לכך, הרי זה פטור.

(אבל שאר מזיק אינו נאמן לומר שהוא נתן לו רשות (טור), אפילו יש לו מיגו לומר: לא הזקתי, כגון דליכא עדים שהזיקו, דהוי כמיגו במקום חזקה דלא הוי מיגו (מרדכי ונ"י פרק החובל). אבל נאמן לומר: (אתה אמרת לי וכו') במיגו דלא היה שלך מה שהזקתי אלא שלי היה) (מרדכי שם). וכן מי ששחט חיה ועוף, ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט, חייב ליתן כמו שיראו הדיינים. ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא י' זהובים. וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה, וקדם אחר ועשאה, משלם לבעלים י' זהובים. (היה לו בן למול, ובא אחר ומלו, חייב ליתן לו י' זהובים. אבל נתנו לאחר למול, ובא אחר ומלו, פטור) (רבינו ירוחם גל"א ח"ד). ובזמן הזה אין מגבין אותו, אבל אם תפס לא מפקינן מיניה:

20. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף פז עמוד א

יטיב רבי תלמא תעניתא. לפי שהיה גדול ונשיא בישראל והיו הכל מתאספים כשמתווכחים היה חלול השם וגנאי אם ינצחוהו.

21. חי' ריטב"א [קוק]

יטיב רבי בתעניתא תלתא יומין¹⁹⁶. פי' בתוס'¹⁹⁶ לפי שר' היה גדול ישראל והוא אינו יכול לומר להם אלא דברי דחיות, כענין ענה כסיל כאולתו¹⁹⁷, ואם סבורים שאינו מנצחם כהוגן יהא חלול התורה.

22. חי' ריטב"א [קוק]

שפיל לסיפא דקרא ה' צבאות שמו. מכאן אומר רבי אליהו ז"ל מפריז שתקנו בסוף ברכת מעריב ערבים לומר סמוך לחתימה ה' צבאות שמו, ואין¹⁹⁸ אומרים תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד, כדכתיבנא בדוכתיה¹⁹⁴ בס"ד.

23. גליון הש"ס מסכת חולין דף פז עמוד א

גמ' דא"ל ההוא צדוקי לרבי מי שיצר כו'. עי' ברבינו יונה פ"ק דברכות דף ז ע"ב הביא הנוסחא מי שברא אור לא ברא חשך ומי שברא חשך לא ברא אור א"ל שפיל לסיפיה דקרא ה' צבאות שמו ובאמת בקרא דהתם לא כתוב בסיפא דקרא ה' צבאות שמו ואולי דט"ס הוא וצ"ל לסיפיה דקרא כי אני ה' עושה כל אלה:

24. תוספות מסכת חולין דף פז עמוד א ד"ה או ארבעים

או ארבעים זהובים אתה נוטל - שתיה לא שייכא לשכר ברכה אלא היה רוצה לסלקו מברכת המזון לפי שהיה צדוקי וא"ת או נ' זהובים ה"ל למימר דהא איכא ברכת בפה"ג שלאחר בהמ"ז וי"ל דסבר כמ"ד בערבי פסחים (דף קג: ושם ד"ה לאו) דאין צריך לברך אכסא דברכתא אלא אכסא קמא ותו לא.

25. ספר שערים מצויינים בהלכה

(א"א שם). ובתפארת יעקב מפרש דס"ל לרש"י דלא היה כוונת רבי ליתן לצדוקי לברך ברהמ"ז, דלשון כוס ברכה "אתה שותה" לא משמע כן כלל, וא"ל כוס של ברכה אתה שותה, היינו שתצרף עמנו בזימון, דכן היה דרכם דאותן שנצטרפו בזימון שותין מכוס של ברכה, או שתלך מכאן ותטול מי' זהובים שכר עניית אמן על ד' ברכות שאתה מפסיד.

26. ספר שערים מצויינים בהלכה

תקנו כיבנה ואינו אלא דרבנן, וא"כ עם ברכת כפה"ג ליכא אלא ד'. ובקצות (סק"א) הקשה עליו דא"כ אמאי משלם עבור בורא פרי הגפן, דהוא נמי אינו אלא מדרבנן, דכל הברכות אינו אלא דרבנן, [חוץ מבהמ"ז שהיא מה"ת, או ברכת התורה לדעת קצת פוסקים] ומפרש דאפילו להיש"ש היינו דוקא במצוה דרבנן הוא דאינו משלם, אבל בעד ברכה משלם אפילו בברכה דרבנן, וכדמוכח להדיא מברכת כיסוי הדם דנמי אינו אלא דרבנן. וכ"כ בפמ"ג

או ארבעים זהובים אתה נוטל. הקשו התוס' הא איכא נמי ברכת כפה"ג שלאחר המזון. וכספר המאורות מתרץ דלא חשיב ברכת היין כיון שהוא ברכת הנהנין שתכף שמברך נהנה, אפשר דלא אמרינן האי דינא. וכ"כ הש"ך (חור"מ סי' שפב סק"ג) בשם ספר מישרים. וכ"כ בתפארת יעקב מדנפשיה. והש"ך תירץ דחייב עשרה זהובים אינו אלא במצוה דאורייתא ולא במצוה דרבנן, וכמש"כ ביש"ש מס' ב"ק (סי' ס) וא"כ הטוב והמטיב

27. רש"י מסכת חולין דף פז עמוד א ד"ה הא אידחי

הא אידחי ליה - מכסוי דהא כיסהו ונתגלה פטור מלכסות.

• קובץ שמועות - מסכת חולין אות לה

פז ע"א רש"י ד"ה הא אידחי ליה מכסוי דהא כסהו ונתגלה פטור מלכסות. אינו מובן. ונראה ביאורו לפמ"ש בקובץ שעורים ביצה אות י"ז-כ"א וקובץ ביאורים מכות אות ה', דלא שייך דין דיהוי אלא היכא שחייבו עכשיו הוא בשביל סיבה קודמת, אבל אם גם עכשיו ישנה לסיבה המחייבת, נמצא דכל שעתא ושעתא הוא חייב בפ"ע וכל שעה מתחייב מחדש, בכה"ג לא שייך דין דיהוי. וה"נ אילו היה הדין דכסהו ונתגלה חייב לכסות נמצא שמציאות הדם המגולה מחייב כסוי כל שעה א"כ לא הוה שייך בכיסוי דין דיהוי:

28. תורת חיים מסכת חולין דף פז עמוד א

כסהו ונתגלה פטור מלכסות. לכאורה משמע דדוקא שנתגלה דיעבד אבל לכתחילה אסור לגלותו וא"כ יש לתמוה על השוחטים שרגילין לשחוט תרנגולים ברחוב העיר מקום דריסת הרבים אף על גב דודאי הוא חוזר ומתגלה מיד. ונראה דמתניתין אורחא דמלתא נקט דאפילו לכתחילה מותר לגלותו דכיון דמיעט קרא דאם חזר ונתגלה דפטור מלכסות אלמא דכיסוי לחוד עושה מצוה דכיון שכיסה הדם והוא מכוסה אפילו רגע אזלה לה המצוה ומותר לגלותו אפילו לכתחילה אף על גב דגבי נר חנוכה קיימא לן נמי דהדלקה עושה מצוה ואם כבתה אין זקוק לה כדאיתא בפרק במה מדליקין ואפילו הכי משמע דלכתחילה אסורה לכבותה תוך שיעור זמן הדלקה כמ"ש הטור סימן תרע"ב שאם נתן בה שמן יותר מכשיעור יכול לכבותה לאחר שעבר זמן הדלקה משמע הא תוך שיעור זמן הדלקה אסור לכבותה לכתחילה שאני התם דפרסומי ניסא בעינן הלכך צריך לכתחילה שתדליק משקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק דבשיעור זה איכא פרסומי ניסא מיהו אם כבתה בדיעבד אין זקוק לה כיון דהדלקה עושה מצוה אבל הכא דלא שייך פרסומי מלתא הלכך כיון דכיסוי לחוד עושה מצוה מיד אחר שכיסה אזלא לה ומותר לגלותו אפילו לכתחילה.

29. ריטב"א על חולין דף פז/א

וכי חזר ונתגלה מאי הוי נימא הואיל ואידחי ואידחי. פירוש כיון דאמרת דכי לא נתגלה פטור כי חזר ונתגלה מאי הוי, אבל לדידי אע"פ שלא נתגלה חייב לכסות, ומקשה [תן] לומר דהוא הדין דאע"ג דלא נתגלה שיהא חייב לכסות דלא עדיף כסהו הרוח מהיכי דנבלע דם בקרקע שחייב לכסות. אמר רבי זירא ההוא שרישמו ניכר. פירוש דההיא שלא נבלע לגמרי אלא שהיה רישומן ניכר, וכן הילכתא:

30. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פז עמוד א

כסהו הרוח חייב לכסות. יש לדון בטעמא דמילתא דכיסהו הרוח פטור מלכסות, אם הוא משום דהשתא ליכא דם, או דבאמת חשיב דאיכא דם רק כיון שהוא מכוסה נתקיימה כוונת התורה במצות כיסוי, ולכך

פטור מלכסות. ויש להוכיח מדברי התוס' בשבת (כה: ד"ה חובה) שהביאו שיטה דבהדלקת נר שבת א"צ לברך משום דהא אמר ר' נר דלוק מקודם הא א"צ לכבות ולהדליק נר נוסף, וא"כ הרי יתכן קיום המצוה בלא ברכה ומאי איכפת לן דהשתא הדליק. והקשו תוס' דהא בכסוה הרוח א"צ לכסות ואעפ"כ אם הוא כיסה הרי מברך. ואי נימא דכסוה הרוח הוי כאילו ליכא דם לק"מ, דשאני בנר שבת דכשהיה דלוק מקודם נתקיים הענין שבהדלקה, שהוא משום עונג שבת שיהי' אור בבית, וכיון שיכול להתקיים בלא ברכה לכך אף אם עבד מעשה ל"ש לברך ע"ז, משא"כ בכסוה הרוח דפטור הוא משום דליכא דם, א"כ כשכסוה ומקיים המצוה ודאי שצריך לברך. ומוכח דכסוה הרוח פטור משום דנתקיימה כוונת התורה ודמי לנר שבת. ואלא דיקשה לפ"ז דכיון דנתקיים מעשה המצוה מאי שנא מכיסוה בעצמו וחזר ונתגלה דפטור מלחזור ולכסות, ובכסוה הרוח ונתגלה דצריך לכסות. והרי בכיסוה הרוח בע"כ איירי שנתכסה כדון בעפר למטה ולמעלה דאל"כ הרי יחייב מלכתחילה לגלוה ולכסותה, וצ"ע.

31. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פז עמוד ב

וראין אותו כאילו הן מים. דינא דמתניתין שאם יש בתערובת מראית דם אינו בטל הוא מהלל"מ, וכן לענין הכשר לקבלת טומאה ולענין זריקה בקדשים, ואין זה כתערובת יבש ביבש דתליא ברוב, ובמין בשאינו מינו דתליא בנתינת טעם, אלא תליא בחזותא בלבד. וליכא למימר דטעמא דמראית דם הוא משום דחשיב ניכר וליכא תערובת, דהא בנתערב עם דם בהמה ודאי ל"ה ניכר ואעפ"כ תנן דרואין וכו'.

32. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פז עמוד ב

אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל. לכאן קשה מה צריך להא דקמא קמא בטיל ונדחה מזריקה, הא בקדשים בעינין שיתקבל הדם בכלי שרת, ואם נשחט ונשפך לרצפה הזריקה פסולה, והכא דקיבל הדם בכלי שרת עם מים, הרי הו"ל כנשפך לרצפה ואין הכלי שרת יכול לקדשו, ואף דאח"כ נעשה רוב דם. וצ"ל דאיירי בגוונא שקיבל הדם בכלי שרת מהצואר ונתקדש, ואח"כ נתערב במים וכיון דקמא קמא בטל נדחה ונפסל. אמנם בתוס' בזבחים (יב. ד"ה ושמע) מבואר דגם בכה"ג שנפל הדם מתחילה לכלי עם מים נפסל רק מדין דיחוי, דחשיב שנתקבל בכלי שרת.

33. קובץ שעורים קובץ שמועות חולין אות לו

(לו) [דף פז ע"ב] נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל. **הקשו בתוס' דהכא אמרינן קמא קמא בטל, ובבכורות אמרינן דחוזר וניעור. ותירצו דבכ"מ אמרינן דחז"נ, והכא בקדשים טעמא משום דיחוי.** ותמוה דקארי לה מאי קארי לה, דהא מוכרח בגמ' כתירוצם, דאמר ר"פ ולענין כיסוי אינו כן אין דיחוי אצל מצות, הרי מבואר דהטעם משום דיחוי ולא משום דאין חוזר וניעור, דא"כ לענין כסוי נמי לא היה חוזר וניעור. וי"ל עפמ"ש הכ"מ ספ"א מהל' אבה"ט בשם הר"י קורקוס טעם החילוק בין טומאת מגע דבטלה לטומאת משא דלא בטלה, דבמגע אפילו נגע בכולן בב"א מ"מ מהני ביטול משום דהו נגיעות הרבה, ובכל נגיעה בפ"ע מהני דין ביטול לטהר. אבל במשא כולו משא אחד, וכיון דבמשא הזה יש טומאה ודאית לא מהני ביטול לענין ודאי טומאה. והנה דם קדשים דמי למגע, דהספק בכל מקצת דם אם ראוי לזריקה, משא"כ דם חולין לענין כסוי דמי לטומאת משא, שהרי יש בתערובת זו דם הטעון כסוי, והא דאם אין בו מראית דם פטור מלכסות. ע"כ הטעם כמ"ש הכ"מ שם, דלח בלח אפילו טומאת משא בטלה, והיינו דלח בלח הוא ביטול במציאות ושם הרוב נקרא על כל התערובת וכמ"ש בקובץ הערות סי' נ"ט אות ד'. ונ"מ לענין דין חוזר וניעור, דאפילו אם בביטול בדין לא אמרינן חוזר וניעור מטעם שכבר נהפך האיסור להיות היתר, אבל בביטול שאינו אלא מצד המציאות ודאי אמרינן חוזר וניעור, שהרי עכשיו נשתנה המציאות. ולפ"ז י"ל דהתוס' בקושיתם נקטו, דעיקר חילוקו של ר"פ הוא משום דין חוזר וניעור, דבדם קדשים דהביטול הוא בדין לא אמרינן חוזר וניעור, משא"כ בחולין לענין כיסוי דדמי למשא והביטול הוא מצד המציאות משום דהוי לח בלח, הדין דחוזר וניעור. ומדוקדק לפ"ז לשון הגמ' דאמרינן ראשון ראשון בטל, דמשמע דהטעם משום דין חוזר וניעור. אלא דלא תיקשי נהי דלענין כיסוי הדם חוזר וניעור מ"מ ליהוי דיחוי, ע"ז מסיק אין דיחוי אצל מצות. כך פירשו התוס' בקושיתם. והקשו דבבכורות משמע דגם בביטול בדין אמרינן דחוזר וניעור, ומשום כך חזרו בהם ופירשו דודאי גם בקדשים חוזר וניעור, אלא עיקר הטעם משום דיחוי. ולפ"ז צ"ל דלשון הגמ' ראשון ראשון בטל לאו דוקא.

וטעם דין חוזר וניעור כתב הרא"ש פ' גה"נ סי' ל"ז דהוי כהוכר האיסור. ועדיין צ"ב דהא כבר נהפך האיסור להיות היתר כמ"ש הרא"ש שם, וא"כ מה לי אם הוכר. וביותר קשה גבי טומאה שהרי עכשיו אין שם סיבת הטומאה אלא שהטומאה נמשכת מזמן העבר, וכיון שפקעה בזמן הביטול היאך חוזרת וניעורה. וצ"ל כמ"ש

בקובץ שעורים ביצה אות ס"ו ובקובץ הערות ס"ל ל"ג אות ה' וס"ו נ"ה אות ב' וס"ו ע"א אות ז', דהיתר ביטול בתערובת אינו ככל דברים המתירים לחלוטין ומפקיעין סיבת האיסור לגמרי, אלא הוא מתיר רק לשעתו, היינו הספק הוא סיבת ההיתר, וצריך שיהא המתיר הזה תמיד, היינו הספק הגורם ההיתר, וכשהוכר האיסור חוזר וניערור מכאן ולהבא.

[ויובן בזה הא דאין מבטלין איסור לכתחילה, והוא מה"ת לדעת הרבה ראשונים. וכן מה דדשיל"מ לא בטל ופירש"י דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, דאף על פי שהאיסור נהפך להיתר היינו שהאיסור בפועל בטל, אבל סיבת האיסור קיימת].

והגע עצמך הרי שנתערבו לו כלים טמאים ברוב כלים טהורים והטביל כולם, וחזרו וניתוספו שם כלים טמאים עד שרבו על הטהורים, וכי נאמר שהטבילה שמקודם אינה כלום משום דבלא"ה היו אז הכלים טהורים מחמת ביטול, ועכשיו שרבו הטמאים תהא הטומאה חוזרת וניעורה. ודאי אינו כן, אלא הטבילה הועילה לטהר, שאע"פ שהיו הכלים טהורים מחמת דין ביטול, מ"מ סיבת הטומאה היתה קיימת אלא שהביטול גרם היתר וטהרה, ושפיר אהניא להו טבילה להפקיע הטומאה לגמרי.

ובזה יבואר ג"כ טעם הסוברים דחמץ שנתבטל קודם הפסח חוזר וניערור בפסח, דכיון דהביטול מתיר כל שעה א"כ משהגיע זמן הפסח שוב אין כח בביטול להיתר.

ובאמת לפ"ז שוב אין הכרח לומר בטעם דין חוזר וניערור בניתוסף איסור, שהוא משום דהוי כהוכר האיסור, דהיינו שבטל הספק שהוא גורם הביטול. אלא י"ל הטעם, שאין ביטול אלא ברוב, ועכשיו שאין רוב היתר אין ביטול. ונ"מ בין הטעמים, במחצה על מחצה. שאם הטעם משום הוכר האיסור, צריך שיהא שם רוב איסור. אבל אם הטעם הוא משום שעכשיו אין שם רוב היתר לבטל, סגי אם ריבה כ"כ איסור עד שנעשה מחצה על מחצה נמי אמרינן חוזר וניערור.

לז) [דף פז ע"ב] דעת הרשב"א דאיסור שנתבטל בהיתר אסור לאכול כל התערובת בב"א. וקשה תינח יבש ביבש. אבל לח בלח אפילו אוכל בזא"ז ה"ז כאוכל בב"א, דכל משהו מעורב. וצ"ל דלא החמיר הרשב"א אלא ביבש שאינו ביטול במציאות, אבל בלח שרי לאכול בב"א כי היכי דבלח בטל גם לענין טומאת משא כמ"ש הכ"מ. מיהו להתוס' תשאר הקושיא. דהתוס' ביבמות פ"ב ובמנחות כ"ב אוקמוה להא דנבילה בטלה בשחוסה בנימוחה דהוי לח בלח ואפ"ה אמרינן דטומאת משא לא בטלה ודלא כהכ"מ, ואילו בבכורות כ"ג הקשו התוס' מ"ש דלענין טומאת משא לא מהני ביטול ואילו לענין אכילה מותר לאכול בב"א. ותירצו דבבית הבליעה הוא בזא"ז ויקשה לדבריהם דתי' זה לא שייך אלא ביבש ולא בלח דכל משהו מעורב וצ"ע. ועיין קובץ הערות ס' ס' אות ה'.

34. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פז עמוד ב

אין דחוי אצל מצות. מבואר בש"ס דאיכא ב' מיני דחוי, יש דחוי דמעיקרא ויש נראה ונדחה, דגרע טפי. בקדשים גם דחוי מעיקרא הוי דחוי, במצוות דחוי מעיקרא לא הוי דחוי, בנראה ונדחה, וכאן בכיסוי הוי נראה ונדחה ור"פ אמר דאין דחוי. אך בסוכה נשאר בספק, ופסקו פר"ח ועוד דהוא ספק, וא"א לברך. והרמ"א בתקיעת שופר, כתב דשופר של ע"ז של גוי שבטלו מהני, כשבטלו ער"ה, דאז הוי דחוי מעיקרא, אך אם בר"ה היה ע"ז ואח"כ בטל, הוי נראה ונדחה וא"א לתקוע דספק. ובכיסוי ספק ואין מברך.

35. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פז עמוד ב

ענוש כרת והוא דאיכא כזית. [1] יש ראשונים, שביארו דקאי אצללתא דדמיא, [2] ברמב"ם נראה שא"צ כזית מדם ממש, אלא מצללתא דדמא סגי כזית, דחשיב דם. [3] אך מרש"י מבואר לא כן דכתב כזית דם גמור. ואז חייב על כל כזית מהצללתא דדמא. וידוע שיטת ר' חיים בתוס' ע"ז דחידש שבטעם כעיקר אי יש כזית בכדי אכילת פרס, חייב על כל כזית וכזית. וכ"כ הריטב"א, ולפי"ז א"ש הכא דהא דבעינן כזית דם דאל"כ א"א שיתחייב, כבטעם כעיקר כשנתערב חצי זית ונו"ט בכזית, ודאי אין לוקה, דחסר שיעור.

א. ספר בראשית פרק כה

(לד) ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה:

• דעת זקנים על בראשית פרק כה פסוק לד

(לד) ויבז עשו וגו' - פי' מכבר היה מבזה אותה ועל כן לקחה יעקב ממנו. ונמצא בס' ר' יהודה החסיד מכאן אתה למד שאם יש ביד רשע ס"ת או מצוה אחרת דמותר לצדיק לרמותו וליטלו ממנו:

ב. בן יהודע על חולין דף פז/א

אבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה. צריך להבין, אם שכר מצוה או שכר ברכה מה טעם יש בעשרה זהובים. ונ"ל בס"ד, כי הברכה היא ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהם כ"ה אותיות, וסימן לדבר וחסידיך יברכוכה [תהלים קמ"ה י'] חלק התיבה לשתיים וקרי בה יברכו כה, וידוע כל דבר שבקדושה כלול מעשר, ואם כן אלו הכ"ה אותיות כלולות מעשר הרי הם ר"ן אותיות כמנין יחוד נ"ר שהוא הוי"ה הוי"ה אלה"ם הוי"ה אדנ"י, דעל ידי הברכה יהיה לו שפע מן יחוד נ"ר הנזכר, וידוע כי דינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף, לכן שכר ברכה עשרה זהובים שהם ר"ן דינרים של כסף כנגד ר"ן אותיות של הברכה. ואם נאמר שכר מצוה החשבון הוא כך, כי המצוה יש בה חמשה בחינות שהם מעשה ודיבור וכונה ומחשבה ורעותא דלבא כנגד ד' אותיות השם ברוך הוא וקוץ של יו"ד, דלכך נקראת מצוה שהיא ד' אותיות השם ברוך הוא כי מ"ץ בא"ת ב"ש י"ה, וידוע בכל חלק מחמשה בחינות הנוכרות יהיה בו תיקון ומיתוק חמשה גבורות בחמשה חסדים שהם כ"ה וכ"ה שמספר כולם חמשים, וחמשה פעמים חמשים הוא דין, לכן נותן עשרה זהובים שהם ר"ן דינרים של כסף:

ג. בן יהודע על חולין דף פז/א

נמצא פשיטא דשכר ברכה עשרה זהובים, ובזה יובן הטעם שנתן אליעזר לרבקה שני צמידין כל אחד עשרה זהב משקלו [בראשית כ"ד כ"ב], כי היא נתנה לו מים וברך עליהם בודאי תחלה וסוף כי האבות קיימו כל התורה ואפילו ערובי תבשילין [יומא כ"ח ע"ב] וכל שכן ברכות דהנהגה ולא בירך הרי זה גזלן [ברכות ל"ה ע"ב] לכך מן השמים סיבבו לו שיתן לה שני צמידין שהם עשרים זהב משקלם:

ד. ספר שיעורי הרב

ב.

ובדעת האו"ז נראה לומר שהוא סובר דברכת המצוות לא נתקנה בתורת מתיר על עשיית המצוה כמו שברכת הנהנין נתקנה בתורת מתיר על הנאת הגברא, אלא תיקונה חכמים בתורת שבח והודאה. ומש"ה שפיר יכול לברך בדיעבד על המצוות אף לאחר עשייתן, רק לכתחילה תיקנו חכמים לברך על המצוות עובר לעשייתן.²¹⁸

216 עיין עור בזה בשיעורי רבנו לעיל (סי' ט אות ב'), ובשיעוריו למס' פסחים (ז).

217 עיין בזה ב"מסורה" (ח"ב עמ' ח) ובס' ארץ הצבי (סי' ג אות י"ז).

218 אך צ"ע בזה, שהרי הרא"ש בפ"ק דכתובות (סי' יב) העלה שיש לברך ברכת שבח והודאה דוקא לאחר עשייתן. ומעתה אם איתא דברכות המצוות נתקנו בתורת שבח והודאה, אמאי לכתחילה צריך לברך דוקא עובר לעשייתן. ובפשוטו היה נראה לפרש דס"ל להאו"ז שברכות המצוות נתקנו לא רק בתורת שבח והודאה אלא אף בתורת מתיר, ומה"ט לכתחילה יש לברך עובר לעשייתן.

אך שוב העירוני שהאו"ז (ח"א סי' קמ) כתב דברכות המצוות נתקנו כדי להראות חיוב המצוה. ולפ"ז ניחא בפשיטת מה שהוא מחלק בין לכתחילה לדיעבד, דמסתבר דלכתחילה עדיף להראות חיוב

והנה נחלקו הראשונים היכא ששח בין שחיטה לשחיטה האם צריך לחזור ולברך או לא. עיין בתוס' לחולין (פז. ד"ה ומכסי) שנסתפקו בדבר, מי אמרין דדמי לתפילין שמברך שתיים אם שח בין תפילה לתפילה, או דילמא דמי טפי לאמצע הסעודה שיכול לדבר וא"צ לחזור ולברך על אכילתו. וכתב הר"ן שם (כח: בדפי הרי"ף) דמדברי הרי"ף בסוף מס' ר"ה משמע דס"ל שאם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לחזור ולברך כמו בתפילין. אבל הרמב"ן לחולין שם כתב דלא דמי, דהתם ב' מצוות של חובה הן, וכיון שהתחיל בהן אינו בדין שיפסיק ויתעסק בשיחה, אבל הכא דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט, דמי טפי לקביעות סעודה וברכותיה. ולענין הלכה, פסק השו"ע (סי' יט ס"ה) כדעת הרי"ף שאם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לחזור ולברך, אך שוב הביא שי"א דא"צ לחזור ולברך.

ולכאורה צ"ע בדעת הרי"ף, דמה טעם יש לחלק בין ברכת המצוות לברכת הנהנין לענין הפסק. אמנם לדעת האו"ז שברכת המצוות וברכת הנהנין חלוקין הן זה מזה, יש מקום לומר דדוקא לגבי ברכת הנהנין א"צ לחזור ולברך אם שח בין אכילה לאכילה, דהואיל וברכת הנהנין נתקנה בתורת מתיר על הגאון הגברא, ממילא יתכן דסגי בברכה א' בתחילת הסעודה, ומאחר שבירך בתחילת הסעודה שוב אין צריך לברך על שאר אכילתו,²¹⁹ וממילא פשוט הוא דכל ענין הפסק לא שייך בברכת הנהנין.

משא"כ בברכת המצוות, שהיא תקנה מיוחדת מדרבנן בתורת שבה והודאה על קיום המצוות, י"ל שכך תיקנו חכמים שצריך שיברך על כל מצוה ומצוה, ומה שיכול לברך פעם א' על כמה מצוות, היינו משום דכל שלא הפסיק בינתיים שפיר חלה הברכה על כל קיום מצוה בפנ"ע. ולפ"ז מסתבר שאם הפסיק צריך לחזור ולברך, דבכה"ג לא תחול הברכה שבירך בתחילה על המצוה שיקיים לאחר ההפסק.

²¹⁹ המצוה לפני שעוסק במצוה או עכ"פ כשהוא עדיין עוסק במצוה. [השווה לזה לשון הירושלמי שהביאו התוס' לסוכה (לט. ד"ה עובר) "מצוות מאימתי מברך עליהן, ריו"ח אמר עובר לעשייתן, רב הונא אמר בשעת עשייתן"]. אבל בדיעבד שפיר יכול להראות חיבוב המצוה אף לאחר שכבר נגמרה עשיית המצוה.